

**XX. reál- és humántudományi Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia (ETDK)
Kolozsvár, 2017. május 18–21.**

Erdélyi magyar fiatalok politikai szocializációja

Szerző:

Varga Szilvia

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvári Kar, Kolozsvár, Nemzetközi
kapcsolatok és európai tanulmányok szak, II. év

Tutor:

Dr. Toró Tibor egyetemi adjunktus

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvári Kar, Kolozsvár

Tartalom

Kivonat	3
Bevezetés	4
Fiatalok és politika. Szakirodalmi áttekintő	5
Kutatás módszertana.....	9
Eredmények	11
Politikához való viszonyulás	11
Politika és tájékozódás	12
Demokrácia vs. diktatúra	15
Választói hajlandóság	19
Politikai események követése, tüntetéseken való részvétel	20
Állampolgári nevelés	21
Következtetések.....	23
Felhasznált irodalom	25
Melléklet.....	27

Kivonat

Fiatalok, politika, állampolgárság, demokráciakép, az első pecsét - az elmúlt években jelentős számú kutatást végeztek világszerte, hogy fényt derítsenek arra, hogyan látják a fiatalok a politikát és politikusokat, milyen állampolgári ismeretekkel rendelkeznek, illetve milyen a demokráciához való hozzáállásuk. Kutatásom célpopulációja azok a 17 éves (magyar) diákok, akik még nem rendelkeznek szavazati joggal, viszont már csak pár hónap választja el őket attól, hogy beleszólhassanak az ország ügyeibe. Vizsgálódásomban az ő állampolgári attitűdjeiket, demokráciaképüket, politika iránti érdeklődésüket, politikáról alkotott véleményüket próbálom feltárni. Esettanulmányként két település: Segesvár és Kolozsvár magyar középiskolásainak attitűdjét hasonlítom össze.

Bevezetés

„Az idősek döntötték el Nagy-Britannia sorsát. A fiatalok többsége maradt volna, de az idősek szavazatai döntöttek.” (888.hu) „Amikor az öreg vidéki melósok lenyomták a tanult városi fiatalokat. Az öregek és a tanulatlanok léptetik ki az EU-ból Nagy-Britanniát, a döntést azonban a fiatalok fogják megszívni.” (index.hu) Ilyen és ezekhez hasonló szövegek szerepeltek nyár elején a magyar és külföldi médiában, amikor a britek népszavazás során az Európai Unióból való kilépést szavazták meg. A BREXIT kapcsán többször negatív fényben tüntette fel a sajtó azt az idősebb szavazócsoporthoz, aki a kilépést támogatta, azzal vádolva ezeket az állampolgárokat, hogy olyan témában döntöttek, amely leginkább a fiatal nemzedék jövőjét érinti. Ezzel szemben a hírportálokon arról olvashattunk, hogy a fiatalok nagyrészt a bennmaradást támogatták. Ekkor tevődött fel bennem a kérdés, hogy a fiatalok számára milyen jelentőséggel bír a szavazati jog. Mit jelent egy 18 éves számára az „első pecsét”? Hogyan éli meg azt a pillanatot, amikor először szólhat bele a „nagyok játszmájába”, és élhet új jogával? Ezen kérdések megválaszolásához szükségesnek tartom kutatni a fiatalok politikai attitűdjét, demokráciaképét, politikával kapcsolatos ismereteit, a politikáról és politikusokról alkotott véleményét, illetve az ideális állampolgár képéhez kapcsolódó gondolatait.

Kutatásom célpopulációja azok a 17 éves (magyar) fiatalok, akik még nem rendelkeznek szavazati joggal, viszont már csak pár hónap választja el őket attól, hogy beleszólhassanak az ország ügyeibe. Vizsgálódásomban az állampolgári attitűdök, demokráciakép, politika iránti érdeklődés, az ország helyzetéről és politikai rendszeréről alkotott véleményükre keresem a választ. Esettanulmányként két település: Segesvár és Kolozsvár magyar középiskolásainak attitűdjét hasonlítom össze. A két város között hasonlóságok és különbségek egyaránt fellelhetők: egyrészt mindkét településen kisebbségben él a magyar lakosság, ezért többféle hatás éri, másrészt a kolozsvári diákoknak lehetőségük van tanulmányaikat magyar iskolában végezni, míg a segesvári fiatal elsősztályos korától fogva vegyes iskolába jár. Mindemellett úgy Kolozsváron, mint Segesváron is a 2016-os helyhatósági választásokat követően az alpolgármesteri pozícióra magyar ajkú, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség egy jelöltje került.

Dolgozatomban egy rövid szakirodalmi áttekintőt követően a kérdőíves kutatásom során kapott eredményeket mutatom be, majd egyes következtetések levonása után kitérek a kutatás további lépéseire.

Fiatalok és politika. Szakirodalmi áttekintő

Az elmúlt években jelentős számú kutatást végeztek, amelyek középpontjában a politikai kultúra és a fiatalok politikai szocializációja állt. A szakirodalom a politikai szocializáció fogalmán „azt az egész életen át tartó folyamatot tartja, amelynek során az egyén és a politikailag megformált társadalom közötti, egy életen át tartó interakcióban az egyén politikai személyisége, a politikához való viszonya és politikai világképe formálódik” (Szabó, Falus 2000, 1). Ebből a meghatározásból is levonható a következtetés, hogy az aktuális politikai rendszer mennyire rányomja bélyegét az egyén politikai cselekvéseire és véleményére, hiszen teljesen más hatások érték a fiatal generációt az 1989 előtti államszocialista rendszerben, mint manapság, amikor adottak a jogi és intézményi feltételek a demokratikus politikai szocializációhoz.

A rendszerváltás óta politikailag „éretté” vált egy olyan nemzedék, amely már a '90-es években szocializálódott. Számukra természetes a többpártrendszer, a magántulajdon, a piacgazdaság, a civiltársadalom intézményeinek jelenléte. Ez viszont még nem garancia a demokratikus politikai kultúra újratermelődésére (Sólyom 2011, 9). Mind a nyugati, mind a kelet-közép-európai kutatások a fiatalok alacsony politika iránti érdeklődéséről és aktivitásáról számol be. A politikától való elfordulásukat bizonyítja az alacsonyabb választási részvételi hajlandóság is más generációkhoz viszonyítva (Bauer – Szabó 2005, Hammer 2005, Pasek et al 2006, idézi Sólyom [2001: 37]).

Az Amerikai Egyesült Államokban a szavazásokon való részvétel elemzésére fektettek nagy hangsúlyt: kimutatták, hogy bár a 2008-as elnökválasztásokon nagyobb arányban vettek részt a 18-24 év közötti fiatalok, mint 2004-ben, ez a százalék 2012-re megint jelentősen csökkent. A 2012-es elnökválasztásokon résztvevők adatait vizsgálva megállapítható, hogy a részvétel egyenesen arányos az életkorral: a 18-29 évesek 45%-a ment el szavazni, a 30-44 évesek 59,9%-a, a 45-64 évesek 67,9%-a, a 65 év feletieknek pedig 72%-a adta le voksát (File 2014, 4). Ugyanakkor nemcsak az életkorral hozható összefüggésbe a szavazásokon való részvétel, hanem az iskolázottsággal is: míg azok, akik egyetemet végeztek vagy jelenleg egyetemre járnak 62%-ban avatkoznak bele direkt módon az Amerikai Egyesült Államok ügyeibe, azok, akik soha nem részesültek felsőoktatásban csak 36%-ban (Hoban, Kawashima-Ginsberg 2009, 1).

A helyzet Romániában is hasonló. A 2016-os parlamenti választásokon a 45-64 év közöttiek szinte kétszer annyian adták le voksukat, mint a 18-24 év közöttiek. Ez százalékokban a következőképpen néz ki: a 18-24 évesek 29%-a, a 25-34 évesek 42%-a, a 45-64 évesek 54%, a 65 év feletiek 49%-a ment el szavazni (pressone.ro). Romániában is megállapítható tehát, hogy a részvétel arányos az életkorral. A 2014-es romániai elnökválasztásokon beigazolódott

az amerikai elemzők kijelentése, miszerint a fiatalok (és nemcsak) szívesebben járulnak urnákhoz elnökválasztásokon, mint más esetekben: a fiatalok szavazata nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a jelöltek közül Klaus Johannis győzött (adevarul.ro).

„A demokráciákban a szavazás fontosságát egyrészt az a képessége adja, hogy rajta keresztül át lehet alakítani a politikai hatalom szerkezetét, célját, tartalmát, működését. Másrészt a választás legnagyobb tömegeket megmozgatni képes politikai részvételi forma, így a demokratikus joggyakorlás legegységesebb és legelterjedtebb formája. Ezekkel is magyarázható, hogy a politikai részvételi formák közül a választási részvétel az, amit a politikatudományban az egyik legtöbbet és legalaposabban elemeztek, míg a többiek viszonylag elhanyagolták.” (Simon 2005, idézi Sólyom [2013: 22]) Feltevődik tehát a kérdés, hogy melyek azok a tényezők, amelyek arra sarkallják az először szavazni jogosult fiatalot, hogy urnához járulva kifejezze véleményét.

Önmagában a szavazásokon való részvétel nem tükrözi az állampolgárok elégedettségét vagy elégedetlenségét. Az alacsony részvétel jelentheti egyfelől azt is, hogy a rendszer stabil, a társadalom nem vágyik a változásra, másfelől tükrözheti a kiábrándultságot, az állampolgárnak azt a hozzáállását, hogy tulajdonképpen úgysem szólhat bele a nagyok játszmájába. Az ötvenes évek közvélemény-kutatási eredményei arról árulkodnak, hogy az először szavazásra jogosult fiatalok helyzete nagymértékben eltér azokétól, akiknek már vannak a szavazással kapcsolatos korábbi élményei, mert nem hagyatkozhatnak előző tapasztalataikra (Sólyom 2013, 119). „Ha környezetük jóvoltából a döntés – bizonyos értelemben – már előre készen áll számukra, elmennek szavazni; ha valamilyen konfliktussal kerülnek szembe, valószínűleg elhalasztják a döntést.” (Lipset 1995, idézi Sólyom [2013: 119]) Abban az esetben tehát, ha a környezet, a származási közeg egy kész, követhető cselekvési mintát kínál fel a fiatal számára, a friss választópolgár inkább él új jogával, mint ellenkező esetben. 2004-es romániai kutatás során arra a következtetésre jutottak, hogy a magyar és román fiatalok egyaránt hajlamosak arra a pártra adni voksukat, amelyet előzőleg szüleik is választottak négy évvel korábban (Sólyom 2013, 120). Mindemellett a szakirodalom megemlíti a szervezeti tagság fontosságát is a választási aktivitás kapcsán, amely további részvételeket gerjeszt. A kelet-közép-európai rendszerváltások után felértékelődött a civil társadalom jelentősége a demokrácia működése szempontjából. Többen megfogalmazták, hogy „a politikai kultúra szempontjából fontos tényező a civilszervezeti tagság, mivel akkor is, ha az egyén nem tekinti azt politikailag relevánsnak, és ha ez a tagság nem jelent aktív részvételt, kompetensebb állampolgárságot eredményez” (Letki 2004, idézi Sólyom [2013: 100]). Aki már vett részt ilyen szervezetben, nyitottabbá válik másra is, hisz nagyobb az esély arra, hogy véleményformáló személyiségekkel

találkozzon. A közösségformáló hatás és információáramlás mellett a fiatal hozzászokhat ahhoz, hogy egyenrangú partnere legyen a társadalomnak.

Bár a fentiek is alátámasztják, hogy bonyolult, többtényezős folyamat a fiatalok felelős állampolgárrá válása, ha a gyermek társadalmi fejlődésével kapcsolatos kérdések merülnek fel, a szülők hajlamosak a felelősséget kizárólag az iskolára hárítani. Bizonyos szintű összefüggés fellelhető az iskola és a diákok állampolgári és politikai ismeretei között (gimnazisták tájékozottabbak a szakközépiskolásoknál), viszont az utóbbi 27 év iskolarendszerét az iskola depolitizálása jellemzi. Rendszerváltás előtt a közoktatás közvetlen állami irányítás alatt állt, és direkt ideológiai szocializációra törekedett. „Az oktatáspolitikai igyekezett korlátozni az olyan társadalom-tudományi oktatás megerősödését, amely önállóan gondolkodó, érdekeit felismerő és érvényesítő, demokratikus szemléletű polgárokat nevel.” (Szabó, Falus 2000, 393) A rendszerváltással a „szocialista embertípus” formázása és a politikai propaganda iskola falai között folytatása megszűnt, és a politikai világnézet a tanulók magánügye lett. A cél tehát az volna, hogy az iskola ismertesse a diákokkal az állampolgársághoz, jogokhoz, kötelezettségekhez fűződő információkat (Romániában például 7. osztályosok tanrendjében szerepel az állampolgári nevelés tantárgy) úgy, hogy ugyanakkor teret adjon az önálló gondolkodásnak.

Ilyen körülmények között egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az államok, az Európa Tanács, Európai Unió arra, hogy kiderítsék, hogyan látják a fiatalok a politikát és politikusokat, milyen állampolgári ismeretekkel rendelkeznek, illetve milyen a demokráciához való hozzáállásuk. 2008-2009-ben egy nagyszabású nemzetközi felmérésre került sor, amely a 14 évesek állampolgári készségeit vizsgálta. Ebben a kutatásban fény derült arra, hogy a megkérdezettek szerint a jó állampolgár legfőbb feladata a törvények betartása (85%) és az adók kifizetése (83%), míg csak 36% tartotta fontosnak azt, hogy a polgárok aktívan bekapcsolódjanak a politikába (Gáti 2010, 12). Ezzel szemben a szakirodalom kihangsúlyozza, hogy az „Európai Unió olyan polgárokat igényel, akik képesek megküzdeni a korunkat jellemző bizonytalanságokkal, ugyanakkor érzékenyek szűkebb és tágabb közösségük problémáira is” (Gáti 2010, 5). A kutatás végkicsengése alapján kijelenthető tehát, hogy az államoknak a fejlődéshez aktív polgárookra van szükségük és nem alattvalókra. Minden demokratikus jogállam működőképességének feltételei közé tartozik az, hogy „az állampolgárok annak alapelveit ismerjék és azonosuljanak vele” (Bognár 2015, 95). Egyre több országban vehető észre viszont a politikától való elfordulás trendje, ami a demokrácia gyengüléséhez vezethet.

Magyarországon a 2008-as „Iskola és társadalom” kutatás során azt próbálták megválaszolni, hogyan viszonyul a „jövő nemzedéke” a politikához. Több szempontból közelítették meg a kérdést: milyen a jó állampolgár, demokráciakép, érdeklődés a politika iránt,

érdekérvényesítő képesség, politikával kapcsolatos ismeretek, a politikáról/politikusokról alkotott vélemény, valamint a bizalom kérdése (Bognár 2015, 87-95). A kutatásból kiderül, hogy a magyarországi fiatalok számára a személyes biztonság a legfontosabb, és a politikai tájékozottságot, valamint az aktív politizálást, a civil szervezetekbe való bekapcsolódást alig tartják fontosnak. A megkérdezettek kevesebb, mint fele tartja határozottan a demokráciát a legjobb politikai rendszernek, 2013-ban pedig 6%-uk a diktatúrát tekintette a megfelelő rendszernek. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy sokan nem tudták pontosan meghatározni a demokrácia fogalmát. A többpártrendszert nem tartották kiemelten fontosnak, és a politikai pártokkal kapcsolatos ismereteik sem voltak tökéletesek. A politikától való elfordulás okai közé sorolja a szakirodalom az unottságot („a csapból is ez folyik”), a fiatalok nem látják értelmét a politikának, nem bíznak meg benne, valamint nem hiszik, hogy egyáltalán van beleszólásuk a helyi vagy országos ügyekbe (Bognár 2015, 87-95).

A szakirodalmi áttekintőben bemutatott kutatások is azt bizonyítják, hogy igény van a fiatalok politikai szocializációjának tanulmányozására, hiszen a politikától való elfordulás és passzivitás igen nagy gond lehet.

Kutatás módszertana

A politikai szocializáció kutatása Sólyom Andrea (2011) szerint egy nehézkes és összetett feladat lehet, amelynek egy fő problémája, hogy „minden mindennek összefügg”. A kutatók között nem teljes az egyetértés abban, hogy milyen intervallumba határolható be az az életszakasz, amelynek a politikai szocializációban leginkább hangsúlyos és a jövőre nézve maradandó szerepe van. Ugyanakkor egyetértés van abban, hogy a politikai szocializáció élethosszig tartó folyamat. Vannak, akik a korai, tizenéves kor előtti időszakot tartják meghatározónak, míg mások a 14-25 év közötti periódusnak tulajdonítanak kulcsszerepet.

Bognár Adrienn (2015) kiemeli, hogy „a társadalmi, politikai aktivitás vizsgálatát kvantitatív és kvalitatív módszerek ötvözésével, nyitott és zárt kérdésekkel egyaránt (...) érdemes végezni”. Kutatásomat két lépésben végeztem: kérdőíves kutatással, majd ezt követően két fókuszcsoporthoz beszélgetéssel. A kérdőívek kitöltésére 2017. március 17-24. között került sor.

Mindenekelőtt fontosnak tartom kiemelni, hogy kutatásom nem mutatja be a teljes erdélyi magyar fiatalság politikai szocializációjának folyamatát, inkább egy „pilot-study”-nak tekinthető, amely felhívja a figyelmet bizonyos sajátosságokra. A dolgozat a kolozsvári és segesvári szavazati joguk elnyerése előtt álló fiatalok politikai kultúráját és attitűdjeire világít rá, amelyek jellemzőek a kutatás elvégzésének időpontjában. A 105 kitöltött kérdőív 37 segesvári és 68 kolozsvári diák választ tartalmazza. Közülük 67 érkezett városi, 38 pedig falusi környezetből. Nemi eloszlás szerint a kérdőíveket kitöltők 35,2%-a fiú és 64,7%-a lány.

A kérdőívben a következő kérdéskörök kaptak helyet:

- A megkérdezettek szociális háttérére vonatkozó kérdések;
- Értékek és értékrend;
- Állampolgáriideál, demokráciakép, tájékozottság a politikában¹;
- Politikáról és politikusokról alkotott kép;
- Románia aktuális helyzete;
- A februári tüntetésekhez kapcsolódó kérdések;
- Állampolgári nevelés igénye az iskolában.

A kérdőívek kiértékelése során felmerülő kérdésekre két fókuszcsoporthoz beszélgetés (egy a segesvári, egy a kolozsvári diákokkal) segítségével kerestem a választ, és vizsgáltam mélyebben a már körvonalazott attitűdöket és folyamatokat. A fókuszcsoporthoz beszélgetések három fő téma köré épültek: a bevezetőben a résztvevők kifejtették, mi az első dolog, ami a

---

¹ Az állampolgáriideál, demokráciakép, tájékozottság a politikában blokk egyes kérdéseinek alapját a 2002-es *Demokrácia?! Babeş-Bolyai diákjainak demokráciához való viszonya* kérdőív képezi, amelyet a RODOSZ állított össze. Forrás: Sólyom 2013, 256-263.

politikáról eszükbe jut, majd arra próbáltam fényt deríteni, honnan tájékozódnak, ha felmerül bennük egy politikával kapcsolatos kérdés. Ezt követően a beszélgetések során a fiatalok demokráciaképe került középpontba, valamint a kérdőívek feldolgozása közben felmerülő „diktatúra-dilemma”². Végül a diákok a februári kormányellenes tüntetésekről alkotott véleményüket osztották meg.

---

² A kérdőívet kitöltők 15%-a úgy gondolja, hogy Romániában hatékonyabb lenne egy diktatórikus rendszer, mint egy demokratikus.

Eredmények

A kutatás eredményei hat alfejezetben, hat különböző témakört érintve kerülnek bemutatásra: politikához való viszonyulás; politika és tájékozódás; demokrácia vs. diktatúra; választói hajlandóság; politikai események követése, tüntetéseken való részvétel; állampolgári nevelés.

Politikához való viszonyulás

A kolozsvári és segesvári fiatalok túlnyomó többségének negatív véleménye van a politikáról, és olyan kifejezésekkel asszociálják, mint a „hazugság”, „korrupció”, „lopás” és „csalás”. Csak kevesüknek jut eszébe a szó hallatán a „hatalom”, a „törvény” vagy a „szavazás”.

1. Ábra: Szófelhő a politika szóval kapcsolatos asszociációkról

Ezt azzal támasztják alá például, hogy a hírekből minden nap hallják, mi történik, és „csak rosszakat hallanak, így aztán nekik is rossz véleményük alakul ki³”. Egy kolozsvári diák szerint a legzavaróbb, hogy

„sok olyan ember van, aki visszaél a hatalmával, és azzal, hogy ők a nép felett vannak. Ki is használják ezt, függetlenül attól, hogy lehet, nem tudnak sokkal többet, mint egy átlagember. (...) Nem a nép kívánságát, hanem a saját érdeküket képviselik.”⁴

³ Segesvári fókusz, K., 17 éves diák

⁴ Kolozsvári fókusz, D., 17 éves lány

A kérdőívek eredményei és a fókuszcsoportos beszélgetések egyaránt alátámasztják, hogy ezek a fiatalok a politikusokban egyáltalán nem bíznak meg, és szerintük főként nekik kéne megváltozni ahhoz, hogy az ország helyzete elfogadhatóbb legyen:

„akik ott vannak a kormányban mind azt csinálják, hogy nekik legyen jó. Már csak ez a törvény is, amiért annyit tüntettek. Ezt magukért tették. Hogy loptak, és akkor valahogy meg kell oldani, hogy elkerüljék a börtönt. Hol van itt az igazság?”⁵

– fogalmazza meg egy diák, aki pár hét múlva betöltve 18. életévét mindenképp részt szeretne venni a következő választásokon.

A megkérdezettek számára tehát a legfőbb értékek az igazságosság, szabadság, becsületesség, emberi kapcsolatok. Mindemellett nagy jelentőséget tulajdonítanak az egyenlőségnek és a haladásnak is, viszont a szigor, a hagyományok tisztelete és a vallásosság kevésbé fontos számukra. Baráti kapcsolataikban elengedhetetlennek tartják az őszinteséget, bizalmat, hűséget, segítőkészséget és kedvességet. Ahhoz viszont, hogy egy politikusban megbízzanak az őszinteség mellett szükségesnek tartják a szakszerűséget, intelligenciát, komolyságot és racionalitást. A kérdőívet kitöltők közül több diák is kiemeli, hogy abban a politikusban bízik meg, aki „nem túl gazdag”, mert ez azt bizonyítja, hogy nem korrump és nem lop az illető.

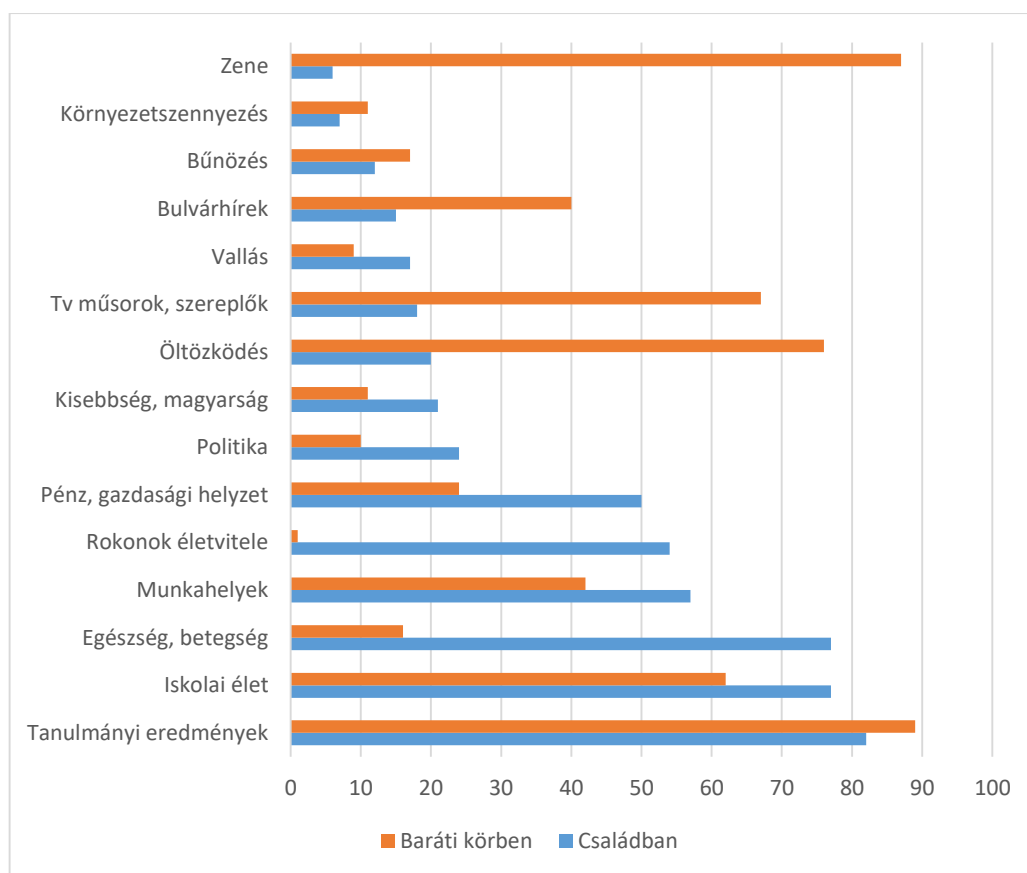
Politika és tájékozódás

A mindennapokban legtöbbször a tanulmányi eredményekről beszélnek, de a családon belüli témák általában eltérnek azoktól, amelyek a baráti társaságban merülnek fel. Amint az alábbi ábrák is mutatják, a megkérdezett fiatalok családon belül leginkább (a tanulmányi eredmények mellett) az iskolai életről, az egészségről, munkahelyekről, rokonok életviteléről és a gazdasági helyzetről beszélnek, míg a barátok között gyakori témáknak számítanak a zene, az öltözködés, TV műsorok és bulvár hírek is. Politikához kapcsolódó témák néha felmerülnek a családban, viszont baráti társaságban nagyon ritkán.

---

⁵ Segesvári fókusz, K., 17 éves lány

2. Ábra: Családban és baráti körben gyakori témák

Ha mégis szeretnének többet megtudni egy adott politikai témáról, az internetes keresőket, a Facebookot és a TV-t hívják segítségül a fiatalok, ritkán a szülőket, barátokat, és ennél is kevesebbszer az írott újságot vagy a rádiót. A fókuszcsoportos beszélgetésen viszont egyértelművé válik, hogy azok a fiatalok, akik naponta találkoznak a „tájékozott felnőtt mintájával”, elkezdik szintén igényelni azt, hogy ők is jól informáltak legyenek a közösség és az ország ügyeiben. A kutatásban résztvevők között akad olyan, aki a nagymamájával beszélheti meg a politikai eseményeket, és olyan is, akinek egy távolabbi családtag *„komolyabban foglalkozik a politikával”*. Ezek a fiatalok sokkal több olyan eseményt meg tudtak említeni, amelyek az utóbbi időben történtek ország vagy akár világszerte, és egyes esetekben még érdekesnek is tartják a politikát vagy a politizálást:

„nagyon érdekes dolog, és én otthon mindig utánakérdezek, hogy akkor most mi a helyzet ezzel vagy azzal, és akkor így eléggé képben vagyok.”⁶

Ezzel szemben a segesvári fókuszcsoportos beszélgetésen körvonalazódik, hogy akik a TV-ből vagy online hírportálokról tájékozódnak, többnyire a politikusok életét követik

⁶ Kolozsvári fókusz, E., 17 éves lány

figyelemmel, de különösképpen nem beszélnek a hallottakról vagy olvasottakról, és véleményüket sem tartják fontosnak megosztani másokkal.

A legnépszerűbb információforrás számukra egyértelműen a Facebook, ahol görgetés közben rengeteg hír „jön szembe velük”. Mivel nincs olyan hírportál, amelyet rendszeresen követnek, azt a cikket olvassák el, amelyen „megakad a tekintetük”, és érdekesnek tartanak, akár cím, akár a megjelent fotó miatt. A fókuszcsoportos beszélgetés közben döbrent rá egy diák arra, hogy nem létezik olyan hírportál, amely hitelességét első pillanattól megkérdőjelezné. A megkérdezettek többi része, amikor azt próbálta megválaszolni, hogy mi kell ahhoz, hogy egy hír hiteles legyen, azt tartotta fontosnak hogy ez ésszerű legyen, bizonyítékokat mutasson fel, vagy jelenjen meg egy videó a cikkben. Vannak, akik csak azután győződnek meg a hitelességéről, ha több forrásban is ellenőrizték („jó, ha több szemszögből megnézed, mert lehet, hogy azok a különböző emberek nem is ismerik egymást”⁷), vagy megkérdezték a már fennebb említett „tájékozott felnőttet”.

Még ha keveset is beszélgetnek a fiatalok a politikáról, kialakult bennük egy kép arról, hogy milyen a jó állampolgár. Véleményük szerint az ideális állampolgár három legfontosabb tulajdonsága, hogy betartja a törvényeket, önálló véleményt alkot, és tájékozott a közösséget érintő kérdésekben. Ezek mellett másodlagosan fontosnak tartják a szegényebbek támogatását és azt, hogy aktív legyen a közösség ügyében. Akárcsak a 2008-as „Iskola és társadalom” című kutatásban részt vett magyarországi diákok (Bognár 2015, 86), a segesváriak és kolozsváriak is azt tartják legkevésbé fontosnak, hogy az állampolgár aktívan politizáljon.

1. Táblázat: Milyen a jó állampolgár?

	Nem fontos	Inkább nem fontos	Inkább fontos	Nagyon fontos	Nem válaszolt
Tartsa be a törvényt	2	6	38	59	
Alkosson önálló véleményt	3	11	41	49	1
Legyen tájékozott a közösséget érintő kérdésekben	3	21	50	31	
Legyen aktív a közösség ügyében	3	24	53	25	
Támogassa a szegényebbeket	3	24	47	30	1
Szavazzon a választásokon	7	23	38	37	
Legyen tájékozott az országos ügyekben	8	27	46	24	

⁷ Segesvári fókusz, Cs., 17 éves lány

Fizessen adót	14	25	49	16	1
Vegyén részt önkéntes munkában	15	36	40	14	
Aktívan politizáljon	38	38	19	10	

Nem az utóbbi megállapítást támasztja alá viszont az, hogy a megkérdezettek 41%-a szívesen részt venne egy politikai pártban, és három diák tevékenykedett már ilyen szervezetben. A szervezeti tagságnak kiemelt fontosságot tulajdonít a szakirodalom abban, hogy valakiből felelős állampolgár váljon. Sólyom Andrea (2013) leírja, hogy az erdélyi magyar fiatalok hajlamosabban arra, hogy tagságot vállaljanak egy szervezetben, mint a román fiatalok, viszont nem törekednek arra, hogy vezető szerephez jussanak. A kérdőívemet kitöltők közül legtöbben hagyományörző (23,8%), vallási (17,1%), jótékonyági (16,1%) és/vagy környezetvédő (15,2%) szervezetben tevékenykednek, de szívesen vennének részt magyarságot védő és emberi jogokat védő szervezetekben is. Összességében a diákok 49%-a tagja valamilyen szervezetnek. Ezen a téren a kolozsvári diákok nagyobb érdeklődést és aktivitást mutatnak (vagy több lehetőséggel élhetnek): míg a segesvári diákok 40%-a, addig a kolozsváriak 54%-a tag.

Az a sejtésem, hogy a szervezeti részvétel és a politikai témákban való információszerzés igénye szoros összefüggésben állhat, jelen esetben nem igazolódott be: azok, akik nem munkálkodnak egy szervezetben sem, ugyanolyan gyakorisággal néznek híreket, olvasnak vagy beszélgetnek politikáról, mint azok, akik több szervezetnek is tagjai. Egyértelműen kijelenthető viszont, hogy azok próbálnak meg politika terén leginkább „tájékozódni”, akik tevékenykedtek már politikai pártnál. A kutatás pillanatában a megkérdezettek körében a szervezeti részvétel azt sem befolyásolja, hogy valaki elmenne-e szavazni vagy sem.

Demokrácia vs. diktatúra

A kérdőívek feldolgozásakor azt a következtetést vonhattam le, hogy a fiatalok a demokráciához leginkább a politikai szabadságjogokat, a nagyobb társadalmi egyenlőséget, a törvény előtti egyenlőséget, az állampolgári részvételi jogot és a női egyenjogúságot (nem véletlen, hisz a kutatás alanyainak 64%-a lány) társítják. Szerintük legkevésbé az tartozik a demokráciához, hogy a döntéseket helyi szinten hozzák meg.

2. Táblázat: Mi tartozik a demokráciához?

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Nagy mértékben	Teljes mértékben	Nem válaszolt
Politikai szabadságjogok	6	12	30	52	5
Állampolgári részvételi jog	6	19	54	31	5
Nagyobb társadalmi egyenlőség	6	13	48	32	6
Női egyenjogúság	6	12	28	53	6
Törvény előtti egyenlőség	6	15	45	33	6
Többpártrendszer	9	20	42	29	5
Javuló gazdasági viszonyok	6	22	47	24	6
Erkölcsei és szexuális szabadság	10	21	44	25	5
Több munkalehetőség és nincs munkanélküliség	12	20	37	31	5
Nincs korrupció	10	22	40	28	5
A döntéseket helyi szinten hozzák meg	8	35	47	10	5

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés mindamellett, hogy alátámasztotta, a politikai szabadságjogokat és az állampolgári részvételt valóban fontosnak tartják, rávilágított, hogy a fiatalok a legnagyobb hangsúlyt mégis leginkább az egyenlőségre fektetnék. Főként azért, mert ezt hiányolják a román demokráciából. Úgy érzik, hogy nekik, átlagembereknek, nincs elég beleszólásuk a folyamatokba, és szavazatukkal sem tudják feltétlenül befolyásolni a történéseket. A demokráciáról szóló beszélgetést tehát teljesen arra irányították, hogy naponta hány meg hány megkülönböztetés és egyenlőtlenség tapasztalható a társadalomban. Ezek közé sorolták a törvény előtti egyenlőtlenséget („*Hogy ne legyenek megkülönböztetve az emberek, mert ugye, mindenki hibázhat, függetlenül attól, hogy neki mi a beosztása, és szerintem fontos az, hogy ha valaki elkövet valamit, ugyanúgy kezeljék. Például egy magasabb beosztású embert, és egy olyat, aki egy hétköznapi ember*”⁸) és a társadalmi egyenlőtlenséget egyaránt („*Mert ha demokrácia van, akkor mindenkit egyenlőnek tekintünk, és nem úgy, mint Romániában. Ha van pénzed, jól megvagy Romániában, de ha nincs pénzed, akkor na... Itt például megeshet, hogy le vannak nézve a szegény emberek*”⁹). A társadalmi egyenlőtlenségnél fontosnak tartották (főként a lányok) megemlíteni azt is, hogy a nők bizonyos esetekben még mindig hátránnyal

⁸ Kolozsvári fókusz, A., 17 éves lány

⁹ Segesvári fókusz, K., 17 éves lány

indulnak a férfiakkal szemben, ami számukra igencsak zavaró egy demokratikus rendszerben. Továbbá támogatják az erkölcsi és szexuális szabadságot - „*persze, amíg másokat meg nem sértenek*”¹⁰ -, mert szerintük ezen a téren sem biztosított az egyenlőség.

Nem vallja mindenki a demokratikus politikai rendszerek hívének magát. A kérdőívet kitöltők 15%-a úgy gondolja, hogy Romániában jobban működne egy diktatórikus rendszer. Meg kell említeni, hogy ez a preferencia nemtől független. A „demokráciapártiak” az egyenlőségre, szabadságra és más alapvető emberi jogokra hivatkoznak. Azok, akik a diktatúrát választották, a kérdőívek alapján kiderül, úgy gondolják, hogy

„az ország kicsúszott az irányítás alól, és nagy szükség van a rendre”.

Rend alatt főként az egymás iránti tiszteletet értik, a jó utakat, vagy azt, hogy mindenki „*rendesen kapja meg a fizetését*”, hisz ennek hiánya is korrupcióhoz vezet („*Az orvosok nem kapnak fizetést, kapják a csúszópénzt, és akkor zárják el őket.*”¹¹). Kiemelik viszont, hogy a rend nem mindig jó, mert nem hoz fejlődést:

*„amikor azt hallom, hogy rend, én úgy képzem el a rendet, hogy otthon van a nő, főz, a férfi elmegy munkába, és így rend van. Rendszerben van minden. Ha nincs rend, az nem feltétlenül rossz”.*¹²

Azok, akik a diktatúrával szimpatizálnak, abban reménykednek, hogy különböző szabályozásokkal Románia behozná a lemaradását a Nyugattal szemben, és a korrupció is megszűnne. Ellentmondásba ütközünk viszont, ha azt vizsgáljuk, hogy a diktatúrát választó 15% nagyrésze úgy gondolja, hogy Románia helyzete inkább javult az 1989 előtti időszakhoz képest, és csak ketten tartják egyértelműen rosszabbnak a mostani helyzetet. Ez azzal magyarázható, hogy elképzelhetőnek tartanak egy másféle diktatúrát, mint az 1989 előtti román kommunizmus. Egy diák a következőképpen fogalmaz:

„De a diktatúra nem lenne muszáj, hogy olyan legyen, mint ahogy mondták a szüleink, hogy nem volt az üzletben csak egy szappan s egyféle szalámi, hanem normálisan lehetne minden, csak például mindenkinek van munkahelye, és ő úgy osztja be a pénzét, ahogy akarja.

---

¹⁰ Segesvári fókusz, T., 17 éves lány

¹¹ Segesvári fókusz, K., 17 éves lány

¹² Segesvári fókusz, B., 17 éves lány

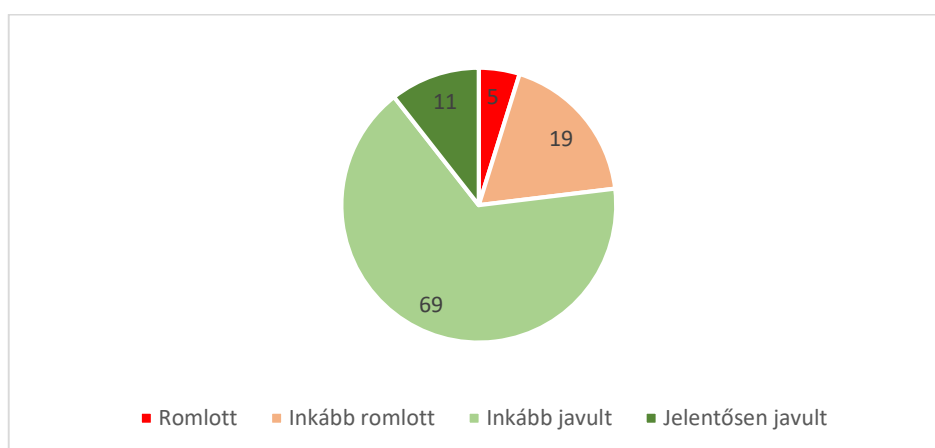
Tehát elképzelhető egy más diktatúra, mint amilyen Romániában volt, és amilyenben a szüleink éltek.”¹³

Szerintük egy demokratikus rendszer azért nem működik jól az országban, mert a társadalom nem tud mit kezdeni a nagy szabadsággal, és egyes embereknek szükségük van arra, hogy valaki megmondja, mi a következő lépés.

Összességében Románia jelenlegi helyzetével a fiatalok nincsenek megelégedve, egyetlen személy gondolja úgy, hogy egy tízes skálán 8-as felett teljesít az ország – ő viszont nem elégedett azzal, ahogyan itt és most a demokrácia működik. Az igazságszolgáltatáson, a társadalom felfogásán és a hatalmon levő személyek hozzáállásán egyaránt változtatni szeretnének, de nem érzik úgy, hogy nekik, „*átlag embereknek*”, túl nagy beleszólásuk lenne a rendszer működésébe. A rendszerváltás előtti időszakhoz képest viszont véleményük szerint inkább javult a helyzet. A fókuszcsoportos beszélgetés során kiemelik a fő problémát, amelyből saját dilemmájuk is adódik:

„De szerintem mi nem is tudjuk, hogy mi micsoda. Nem is tudjuk, hogy mi az a diktatúra, de azt se tudjuk, hogy mi az a demokrácia. Nem tudjuk, mert nem abban élünk, mert nem az, ami itt van. A diktatúra, amiről hallottunk, a demokrácia az is, amiről hallottunk, és itt van valami nálunk.”¹⁴

3. Ábra: Románia helyzete az 1989 előtti időszakhoz képest

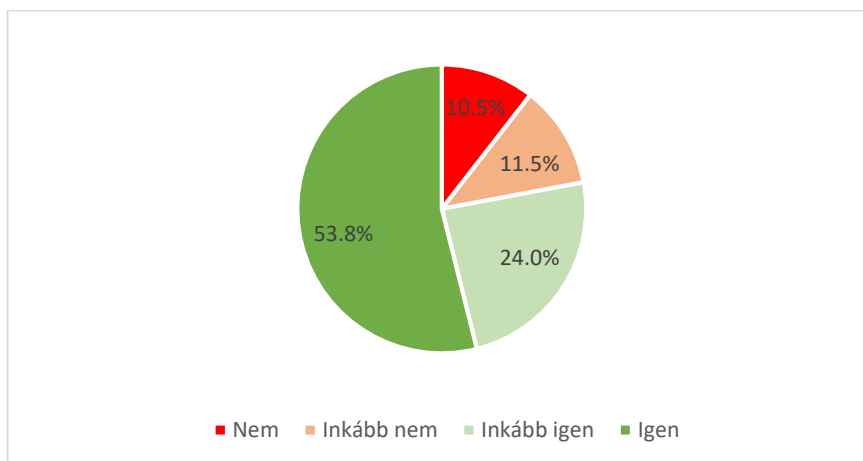
¹³ Segesvári fókuszcsoport, B., 17 éves lány

¹⁴ Segesvári fókuszcsoport, M., 17 éves fiú

Választói hajlandóság

A helyzet elég biztató, ha a fiataloknak azt a szándékukat vizsgáljuk, hogy urnához járulnának-e, ugyanis a túlnyomó többség pozitív választ adott. Meg kell említeni viszont, hogy nincsenek meggyőződve, szavazatuk valójában számít-e, és attól is tartanak, talán nem hoznának jó döntést.

4. Ábra: Elmennének-e szavazni, ha következő vasárnap választásokat rendeznének?

Négy tényezőt vizsgáltam, amely sejtéseim és a szakirodalom szerint befolyásolhatja azt, hogy a frissen szavazati joggal rendelkező személy elmenne szavazni vagy sem: véleményérvényesítésének fontossága, a családban és baráti társaságban előfordulnak-e politikával kapcsolatos témák, részt vesz-e valamilyen szervezet munkájában, volt-e a szülő előző választásokon szavazni. Megállapítható, hogy a véleményérvényesítés fontosságával nincs szoros összefüggés: mint ahogy 84%-a azoknak, akiknek fontos, hogy véleményükről meggyőzzenek másokat elmenne vagy inkább elmenne letenni voksát választottjára, úgy 83%-a azok közül is részt venne a választásokon, akiknek nem annyira fontos véleményüket érvényesíteni. Hasonlóan a második (családban és baráti körben előforduló témák) és harmadik (szervezeti tagság) tényezőhöz sem köthető a szavazati joggal való élés. Csak a családok negyedénél tartozik a fő témák közé a politika azokban az esetekben, amikor a fiatal biztosan elmenne következő vasárnap szavazni. Természetesen, figyelembe véve, hogy azok a fiatalok, akik gyakran beszélgetnek politikáról, sokkal tájékozottabbak (lásd Politika és tájékozódás című alfejezet), jogosan állítható, hogy ők tudatosabban szavaznának, mint mások.

Nagyon szoros az összefüggés a szavazás és a negyedik tényező között: ha a szülők nem vettek részt a legutóbbi választásokon, valószínűleg a gyerek sem fog (csak két esetben állította azt a fiatal, hogy ő elmenne szavazni). Másfelől ha azon fiatalok csoportját figyeljük meg, akik biztosan urnához járulnának, két kivétellel ezt a szülők is megtették legutóbb.

A diákok kiemelten fontosnak tartják részt venni az államelnöki választásokon és az európai parlamenti választásokon, viszont úgy érzik, csupán a helyhatósági választásokon van

értéke a szavazatuknak (de mégsem tartják fontosnak, hogy helyileg szülessenek meg a döntések), így ezeken feltétlenül urnához kéne járulnia mindenkinek:

*„minket érint. Mondjuk, minden érint, de ez különösen. Ami Európai Unió, az... hát biztos az is. De szerintem először fontos tudni, hogy mi van itt. Először az kell érdekeljen. Lentről kell kezdeni”.*¹⁵

Ha a bizalom felől közelítünk, a megkérdezettek a NATO-ban vagy az Európai Unióban jobban megbíznak, mint abban, ami megfogalmazásuk szerint „közelebb van hozzájuk”, azaz a helyi önkormányzatokban, bíróságban vagy akár a diákszervezetekben. A kormányban, a politikusokban, és a Parlamentben pedig már egyáltalán nem bíznak meg.

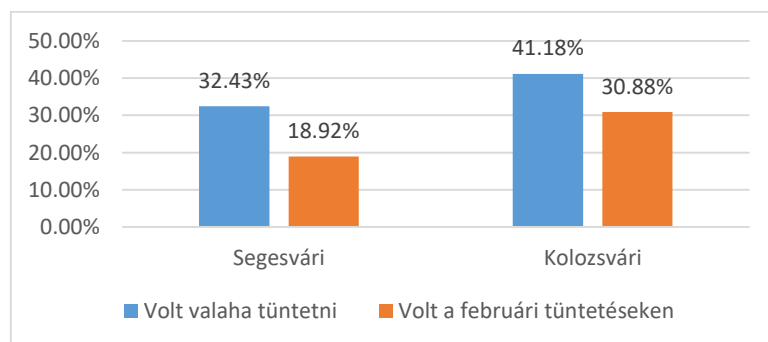
Érdekességképp megemlítendő, hogy a diktatúrát választók nagyrésze ha következő vasárnap választásokat rendeznének, azon részt venne.

Politikai események követése, tüntetéseken való részvétel

Az eddig tárgyaltakban nem volt hangsúlyos különbség a segesvári és a kolozsvári diákok véleménye között. A különbségek kismértékben a tüntetéseket érintő részben körvonalazódnak, hiszen a kolozsvári fiatalok sokkal nagyobb arányban vettek részt a tüntetéseken (úgy a februárin, mint az ezt megelőzők egyikén). Ugyanakkor a Segesváron utcára vonuló diákok között volt, aki kiemelte, nem tudatosan vett részt a tüntetéseket, csupán a tömegbe keveredett.

Négy kolozsvári diák kivételével összességében a megkérdezettek inkább egyetértettek a tüntetőkkel. A kolozsváriak jobban meg voltak elégedve a tüntetések eredményeivel, mint a segesváriak, akik az előző 38%-kal szemben csak 21%-ban minősítették az eredményességet tízes skálán 8-assal vagy annál nagyobb ponttal.

5. Ábra: Részvétel a tüntetéseken

¹⁵ Segesvári fókusz, Cs., 17 éves lány

A tüntetések céljának megfogalmazásakor újra észrevehető, hogy sokkal pontosabban fogalmazznak azok, akiknél a családban gyakori témának számít a politika: ők nemcsak általánosságokról beszélnek (pl. „*az igazság legyen az első helyen*”, „*a korrupció elnyomása*”, „*az ország jobb legyen, és fejlődjön*”), hanem kitérnek a kormányrendeletre is. A megfogalmazásokban központi szerepet kap a Szociáldemokrata Párt és annak elnöke, Liviu Dragnea. A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések alapján megállapítható, hogy ez főként azokra igaz, akik rendszeresen a TV-ből tájékozódnak. A társadalmi egyenlőtlenség kérdése, valamint a kormánnyal és a politikusokkal szembeni teljes bizonytalanság a tüntetések kapcsán is megjelenik:

„mert Dragnea úgy képzelem el, végülis mindenki, aki a kormányban van, úgy képzelem el, hogy az övék Románia, és azt csinálnak vele, amit akarnak. És nem feltétlenül úgy gondolkodnak, hogy az embereknek legyen jó.”¹⁶

Amikor a februári tüntetéseken elhangzott szlogenek közül kellett kiválasztaniuk azokat, amelyekkel leginkább azonosulni tudnak, a tiszta államhoz kapcsolódó, valamint a lopás és korrupció ellenes „kiáltásokat” tartották legfontosabbnak („Tiszta államot akarunk!” – 47%, „Elegünk van a tolvajokból!” – 38%, „A demokráciában a tolvajok rács mögött vannak!” – 34%, „Le a korrupcióval!” – 41%, „Le a bűnöző kormánnyal!” – 34%). Ezzel szemben a rendeletre kapcsolódó üzenetek kicsit sem nyugtázták le őket („Nem az amnesztiára, nem a közkegyelemre!” – 4%, „Le a rendelettel!” – 10%).¹⁷ A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetésen az is kiderült, ennek egyetlen oka van: nem értették ezt a két üzenetet.

Az utóbbi év politikai eseményei közül messzemenően a februári tüntetésekről hallottak legtöbben, de megemlékeztek az amerikai elnökválasztásokról, a migrációs problémákról, valamint a parlamenti és helyhatósági választásokról is. Bár sokan (a segessváriak 27%-a, a kolozsváriak 31%-a) azt vallották, egyetlen politikai hírről sem hallottak, akadt olyan is, aki a török-német konfliktust is követte, vagy a Merkel és Trump találkozásához fűződő híreket.

Állampolgári nevelés

Végül azt szerettem volna megtudni, hogy a diákok igénylik-e, hogy az iskolában többet foglalkozzanak az állampolgári neveléssel. Mint az a válaszokból kiderült, akad, aki szívesen hallana többet az iskolában állampolgársághoz vagy politikához kapcsolódó témákról, de túlnyomó többségük inkább nem. Leginkább olyan kolozsvári diákok igénylik ezt, akik nem

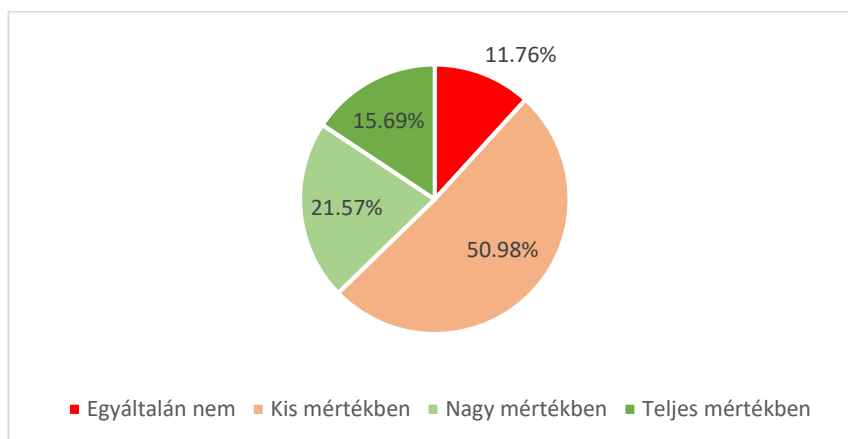
---

¹⁶ Segessvári fókusz, K., 17 éves lány

¹⁷ A kérdőív kitöltésekor a diákok több üzenetet is kiválaszthattak, amelyekkel azonosulni tudtak.

„politizálnak” tanáraikkal. Ők egy személy kivételével szavazni is elmennének, ha következő vasárnap választásokat rendeznének.

6. Ábra: Igénylik-e az állampolgári nevelés oktatását?

A diákokat az aktuális hírek és események, valamint az állampolgárok jogaival kapcsolatos kérdések foglalkoztatják leginkább, viszont a külpolitikát nem tartják (még) fontosnak.

Következtetések

A kutatásom alapján elmondható, hogy a fiatalok politikától való elfordulása nem annyira egyértelmű, mint ahogy a napi sajtó engedne minket következtetni, hiszen egy sokkal bonyolultabb kép tárul elénk, amelyet nem lehet ilyen elhamarkodott kijelentésekkel minősíteni.

A segesvári és kolozsvári fiatalok politikai kultúráját és politikai szocializációját vizsgálva legfőbb problémának az tudható be, hogy ezek a diákok nem beszélgetnek (eleget) a politikáról, így egy hiányos, letisztultatlan kép alakulhat ki bennük a folyamatokról. Ezért fordulhat elő, hogy a polgármester lemondása helyett az „elnök lemondásáról” beszél egy kérdezett diák, vagy nem tudja megfogalmazni, mi volt a februári tüntetések célja, még akkor sem, ha éppen aktívan részt is vett ezeken az eseményeken. A fő probléma alapját a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés egyik résztvevője fogalmazza meg:

„Szerintem az egyik baj, hogy amikor elolvasok egy cikket, akkor sok olyan szó van, amit nem értek. Olyan megfoghatatlanul van leírva. Valami olyan kéne, ami egyszerűen elmagyarázza, hogy mi is megértjük”.¹⁸

A fiatalok tehát nem a politikától fordulnak el, hanem az ismeretlentől, amit nem értenek, és ami felett úgy érzik, hatalmuk sincs.

Másrészt a fiatalok érzékenyek a környezetükben bekövetkező változásokra és történésekre, hisz a segesváriak 32%-a, a kolozsváriak 41%-a vett már részt tüntetésen. Ugyanakkor szívesen tevékenykednek különböző szervezetekben is, és nagyrésztük választásokon elmenne szavazni, még akkor is, ha úgy érzi, nincs túl nagy beleszólása a folyamatokba.

Leginkább a társadalmi egyenlőtlenség zavarja őket: úgy gondolják, a pénz és a hatalom befolyásolja az igazságszolgáltatást, és a társadalomból hiányzik a kölcsönös tisztelet. Csalódottságukból adódik, hogy minden hatodik diák szimpatizál a diktatórikus rendszerrel, ami elsőre igen meglepő, és ijesztőnek tűnhet, de nincs egy letisztult képük kialakulva arról, milyen volt a kommunizmus, és nem számolnak a diktatúra minden jellemzőjével. Ők egy másféle rendszert képzelnek el, amely javítana a társadalmi egyenlőtlenségeken, és csökkentené a korrupciót.

Fontos eredménye a kutatásnak, hogy arra hívja fel a figyelmet, hogy a szavazati joguk elnyerése előtt álló fiatalok hajlamosak követni azt a mintát, amelyet a társadalom nyújt

---

¹⁸ Segesvári fókusz, Cs., 17 éves lány

számukra: nagyobb eséllyel fognak az urnához járulni azok, akiknek a szülei elmentek szavazni; nagyobb eséllyel vesznek részt azok is a tüntetésen, akiknek ismerősei már részt vettek ilyen eseményen; nagyobb valószínűséggel kezdenek el információk után kutakodni, ha egy családtagjuk tájékozott az ország és a közösség ügyeiben.

Más szóval, elengedhetetlen, hogy a fiatalok cselekvő és jól informált állampolgárok mintájával találkozzanak a mindennapokban, mert ha ez megtörténik, nagyobb eséllyel lesznek ők is a későbbiekben felelős polgárai a társadalomnak. Ha igény és szükség van rá, ez és a kellő állampolgári ismeretek átadása az iskola falain belül is megtörténhet.

Felhasznált irodalom

Bognár Adrienn: *A politikai szocializáció egyes jellegzetességei a fiatalok körében*. In: Acta Sociologica. Pécsi Szociológiai Szemle 3:(1) pp. 103-111, 2010

Bognár Adrienn: *A fiatalok politikai attitűdjei*. In: Kultúra és Közösség 6. Évf. 3. Sz., pp. 85-99, 2015

Hoban Kirby, Emily – Kawashima-Ginsberg, Kei: *The Youth Vote 2008*, The Center for Information & Research on Civic Learning & Engagement, 2009

File, Thon: *Young-Adult Voting: An Analysis of Presidential Elections, 1964-2012*, United States Census Bureau, 2014

Gáti Annamária: *„Alattvalók vagy polgárok lesznek?”*. TÁRKI-TUDOK Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ, Budapest, 2010

Sólyom Andrea: *Székyudvarhelyi középiskolások és kolozsvári egyetemisták politikai kultúrája*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskola, PhD-disszertáció. 2011 Forrás: http://campuslet.unideb.hu/dokumentumok/solyom_phd_2011aprilis.pdf Utolsó letöltés: 2016. 12. 02.

Sólyom Andrea: *Politikai cselekvési minták középiskolások és egyetemisták körében*. Pro Minoritate, 2013, pp. 97-128. Forrás: <http://www.prominoritate.hu/folyoiratok/2013/ProMinoritate-1302-06-Solyom.pdf> Utolsó letöltés: 2016. 12. 02.

Szabó Ildikó – Falus Katalin: *Politikai szocializáció közép-európai módra. A magyar sajátosságok*. In: Magyar Pedagógia, 100. Évf., 4. Szám, pp. 383-400, 2000

http://index.hu/kulfold/2016/06/25/az_oregek_szavaztak_ki_angliat_az_eu-bol/ Letöltés ideje: 2016. 12. 30.

<https://888.hu/article-az-idosek-dontottek-el-nagy-britannia-sorsat> Letöltés ideje: 2016. 12. 30.

<https://pressone.ro/parlamentare-2016-tinerii-chiulesc-rezultatul-e-decis-de-segmentul-45-64-de-ani/> Letöltés ideje: 2016. 12. 30.

http://adevarul.ro/news/politica/alegeri-prezidentiale-2014-analiza-ires-tinerii-facut-diferenta-iohannis-ponta-1_546a1b4a0d133766a8f86176/index.html Letöltés ideje: 2016. 12. 30.

Melléklet

Kérdőív

- Nemed:** 1. Fiú 2. Lány
- Születési év:** ____
- Állandó lakhelyed:** 1. Város 2. Falu
- Szüleid legmagasabb iskolai végzettsége:**

	Apa	Anya
Általános		
Szakiskola		
Érettségi		
Posztliceális		
Felsőfokú		

- Édesapád foglalkozása:** .....
- Édesanyád foglalkozása:** .....
- Mennyire vagy elégedett családod anyagi helyzetével?**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Szegény

Gazdag

- Legfontosabb tulajdonságok egy barátodnál ahhoz, hogy megbízz benne:**
  - .....
  - .....
  - .....
- Legfontosabb tulajdonságok egy politikusnál ahhoz, hogy megbízz benne:**
  - .....
  - .....
  - .....
- Melyek a legfőbb témák családi-, illetve baráti körödön belül? Válaszd ki az 5 leggyakoribb témát!**

Témakör	Családban	Baráti körben
Iskolai élet		
Tanulmányi eredmények		
Öltözködés		
Tv műsorok, szereplők		
Zene		

Bulvárhírek, híres emberek		
Egészség, betegség		
Pénz, gazdálkodási kérdések, szegénység		
Rokonok életvitele		
Munkahelyek		
Kisebbségek, magyarság		
Bűnözés		
Környezetszennyezés		
Vallás		
Politika		

11. Kikkel szoktál politikával kapcsolatos kérdésekről beszélni?

- 1) Családtagokkal
- 2) Barátokkal
- 3) Osztálytársakkal
- 4) Tanárokkal
- 5) Másokkal: .....

12. Mennyire fontosak számodra a következők?

	Egyáltalán nem fontos	Kevésbé fontos	Inkább fontos	Nagyon fontos
Emberi kapcsolatok				
Hagyományok tisztelete				
Tolerancia				
Haladás				
Vallásosság				
Hazaszeretet				
Szakszerűség				
Nemzeti kisebbségek védelme				
Egyenlőség				
Szabadság				
Erkölcösség				
Szigor				
Becsületesség				
Kultúra				

Igazságosság				
--------------	--	--	--	--

13. Szeretnél-e továbbtanulni? 1. Nem 2. Igen

Melyik városban? .....

14. Melyik országban élnél legszívesebben? .....

Miért? .....

15. Milyen szervezetek tevékenységeiben veszel vagy vennél részt szívesen?

Szervezet	Részt vennék	Részt veszek
Jótékonyági szervezetben		
Környezetvédő szervezetben		
Sportegyesületben		
Magyarságot védő egyesületben		
Az emberi jogokat védő szervezetben		
Hagyományőrző egyesületben		
Diákönkormányzatban		
Vallási szeretetszolgálatban		
Politikai pártban		

16. Mennyire fontosak a következők ahhoz, hogy valaki jó állampolgár legyen?

	Nem fontos	Inkább nem fontos	Inkább fontos	Nagyon fontos
Fizessen adót és járulékot				
Tartsa be a törvényeket				
Alkosson önálló véleményt				
Szavazzon a választásokon				
Támogassa a szegényebbeket				
Legyen tájékozott a közösséget érintő kérdésekben				
Legyen tájékozott az országos ügyekben				
Legyen aktív a közösség ügyében				
Vegyén részt önkéntes munkában				
Aktívan politizáljon				

17. Általában mennyire fontos számodra az, hogy véleményedről meggyőzzél másokat?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Nem fontos

Fontos

18. Mi az első szó, ami eszedbe jut a politikáról? .....

19. Milyen gyakran foglalkozol a következő politikával kapcsolatos tevékenységekkel?

	Soha	Ritkán	Gyakran	Nagyon gyakran
Olvasol politikáról				
Híreket nézel				
Beszélgatsz politikáról				
Vitatkozol politikával kapcsolatos témák miatt				

20. Ha érdekel egy politikai téma, akkor hogyan szoktál tájékozódni?

	Egyáltalán nem jellemző	Inkább nem jellemző	Néha jellemző	Nagyon jellemző
Eloolvasom a híreket az újságban				
Megnézem a TV-ben				
Meghallgatom a rádióban				
Mindent elolvasok róla, ami szembejön Facebook-on				
Internetes keresők segítségével informálódok				
Megbeszélem szüleimmel/barátaimmal/ismerőseimmel				

21. Mitől lesz egy hír hiteles számodra?

.....
.....
.....

22. Milyen főbb politikai eseményekről hallottál idén? Sorolj fel **maximum** ötöt!

- 1) .....
- 2) .....
- 3) .....
- 4) .....

5) .....

23. Az alábbiak milyen mértékben tartoznak a demokráciához?

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Nagy mértékben	Teljes mértékben
Politikai szabadságjogok (pl. szólás- és egyesülési szabadság)				
Nagyobb társadalmi egyenlőség				
A döntéseket helyi szinten hozzák meg				
Nincs korrupció				
Erkölcsei és szexuális szabadság				
Törvény előtti egyenlőség				
Női egyenjogúság				
Több munkalehetőség és nincs munkanélküliség				
Javuló gazdasági viszonyok				
Többpártrendszer				
Állampolgári részvételi jog				

24. Szerinted milyen politikai rendszer működne manapság jobban Romániában?

1. Demokratikus   2. Diktatórikus

Miért gondolod így?

.....
.....

25. Mennyire vagy elégedett Románia mai helyzetével?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Egyáltalán

Teljes mértékben

26. Véleményed szerint összességében milyen irányban változott a helyzet az 1989 előtti időszakhoz képest?

1. Romlott   2. Inkább romlott   3. Inkább javult   4. Jelentősen javult

27. Milyen mértékben bízol meg a következő intézményekben?

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Bizonyos mértékben	Teljes mértékben
Kormány				

Hadsereg				
Államelnök				
Rendőrség				
Politikusok				
Parlament				
Egyház				
NATO				
Európai Unió				
Család és rokonok				
Szomszédok				
Évfolyamtársak				
Tanárok				
Helyi önkormányzatok				
Diákszervezetek				
Bíróság				
Bankok				

28. Feltételezve, hogy betöltötted 18. életévedet, és jövő vasárnap választásokat rendeznek, részt vennél-e?

1. Nem   2. Inkább nem   3. Inkább igen   4. Igen

29. Családod részt vett-e a 2016-os parlamenti választásokon?

1. Nem   2. Igen

30. Szerinted mennyire fontos részt venni a következő típusú választásokon?

	Egyáltalán nem	Kis mértékben	Bizonyos mértékben	Teljes mértékben
Államelnökválasztás				
Parlamenti választások				
Helyhatósági választások				
Európai parlamenti választások				

31. Társíts egy állatot Klaus Iohannishoz! .....

32. Társíts egy állatot Orbán Viktorhoz! .....

33. Voltál-e eddig életed során tüntetni?

1. Nem   2. Igen

34. **Részt vettél-e a februári tüntetéseken?**

1. Nem 2. Igen

35. **Van-e olyan ismerősöd, aki részt vett a februári tüntetéseken?**

1. Nem 2. Igen

36. **Szerinted mi volt a célja a februári tüntetéseknek?**

.....
.....

37. **Milyen mértékben értettél egyet a tüntetőkkel?**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Egyáltalán nem

Teljes mértékben igen

38. **Szerinted mennyire voltak eredményesek a tüntetések?**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Egyáltalán nem

Teljes mértékben igen

39. **A következő üzenetek a tüntetéseken hangzottak el. Válaszd ki a számodra három legfontosabbat, és tedd ezeket sorrendbe (1-essel jelöld azt, amivel leginkább egyetértesz, 2-essel és 3-massal az ezt követőket)!**

„Le a bűnöző kormánnyal!”	
„Vonjátok vissza, majd lépjétek le!”	
„Le a korrupcióval!”	
„Nem az amnesztiára, nem a közkegyelemre!”	
„Dragnea, ne feledd, Románia nem a tied!”	
„Le a rendelettel!”	
„Elegünk van a tolvajokból!”	
„Bocsánatot kérünk, hogy tanult emberek vagyunk!”	
„Iohannis velünk van!”	
„Tiszta államot akarunk!”	
„Megettétek a múltunkat, mentjük a jövőnket!”	
„A demokráciában a tolvajok rács mögött vannak.”	

40. **Igényelnéd-e, hogy az iskolában többet foglalkozzanak a diákok állampolgári nevelésével?**

1. Egyáltalán nem 2. Kis mértékben 3. Nagy mértékben 4. Teljes mértékben

41. **Milyen jellegű állampolgársággal, illetve politikával kapcsolatos kérdésekkel kéne foglalkozni az iskola falain belül? (Többet is választhatsz!)**

- 1) Politikai rendszerrel kapcsolatos témák
- 2) Állampolgárok jogaival kapcsolatos kérdések
- 3) Állampolgárok kötelességeivel kapcsolatos kérdések
- 4) Aktuális hírek/események megvitatása
- 5) Külpolitika
- 6) Belpolitika

Köszönöm szépen a kitöltést!